

MINISTERUL EDUCAȚIEI

CENTRUL NAȚIONAL DE POLITICI
ȘI EVALUARE ÎN EDUCAȚIE

REPERE METODOLOGICE PENTRU APLICAREA CURRICULUMULUI
МЕТОДОЛОШКА УПУТСТВА ЗА ПРИМЕНУ НАСТАВНОГ ПРОГРАМА

LA CLASA A XI-A
У 11. РАЗРЕДУ

ÎN ANUL ȘCOLAR 2023-2024
У 2023. – 2024. ШКОЛСКОЈ ГОДИНИ

LIMBA ȘI LITERATURA MATERNĂ SÂRBĂ
СРПСКИ МАТЕРЊИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ

București, 2023
Bukurešt, 2023.

Садржај / Cuprins

1. Увод	3
2. I одељак: Предуслови за примену наставног плана и програма у XI-ом разреду школске 2023.-2024. године	4
3. II одељак: Препоруке у вези са календарским планирањем за школску 2023.-2024. годину. а) Структура школске 2023.-2024. године	7
б) Планирање наставе и учења за XI разред	8
4. III одељак: Препоруке у вези са обуком/развијањем и проценом специфичних вештина укључених у школски програм на снази, имајући у виду методичку презентацију наставне јединице	11
5. IV одељак: Препоруке о отвореним образовним ресурсима	18
6. Библиографија	20

УВОД

Наставни планови и програми засновани на компетенцијама који се мењају од једне године студија до друге, у зависности од контекста сваког разреда ученика, омогућавају флексибилан приступ осмишљавању и организацији образовних активности. Уколико се у колективу одељења покаже да дата компетенција није довољно остварена, могуће је консолидовати је у наредној години предвиђањем спиралне перспективе управљања образовним активностима, која ће поново повезати/интегрисати дату компетенцију или концепт, који није био довољно консолидован у односу на претходну годину у садашњем наставном плану и програму.

Приликом конструисања годишњег плана и програма за школску 2023.-2024., наставник ће узети у обзир следеће чињенице: процену могућих проблема у учењу у вези са прекидом директног наставног процеса током школске 2022.-2023. године, на пример, могући проблеми у стицању специфичних појмова и вештина; реформисану структуру школске 2022.-2023. године – увођење пет дидактичких модула (М1 – М5), који замењују традиционалну двосеместралну структуру школске године и дефинисање две тематске недеље, тј. ј. тематску недељу „Другачија школа” и тематску недељу „Зелена недеља”; проучавање годишњег планирања за прошлу годину и идентификовање теме која није обрађена током онлајн наставе; спровођење годишњег планирања наставног плана и програма на основу скупа питања: Шта из прошлогодишњег наставног плана и програма могу да интегришем у план и програм за 11. разред како се не би нарушио континуитет стицања прописаних вештина? Које делове наставног плана и програма могу поновити и како се они односе на нове наставне садржаје за текућу годину?

Приликом осмишљавања представљених методолошких смерница ослањамо се на следеће: Језик је главно оруђе за организовање мисли и састоји се од међусобно зависних система и знакова и главно је средство комуникације. Кроз језик се гради лични, национални и културни идентитет, као и међуљудски односи који подржавају интеграцију у друштво.

У контексту српске мањине која живи у Румунији, учење српског језика као матерњег језика почиње од рођења и наставља се током живота. На тај начин српски језик постаје средство за изражавање личних мисли, осећања и доживљаја. Наставни план и програм српског језика и књижевности обезбеђује лични развој ученика у ширем социокултурном контексту. Стицање општих вештина као што су знање, примена знања, изражавање мишљења је важна димензија наставног процеса кроз који се наставни план и програм примењује у школи.

Наставни план и програм је структуриран на основу комуникационо-функционалног модела и препоручује капитализацију свих искустава ученика, везујући димензије формалног, неформалног и неформалног образовања. Наведене образовне интервенције олакшавају развој општих вештина код ученика кроз специфичне вештине повезане са одговарајућим дидактичким активностима.

Предмет Српски језик и књижевност гради однос између културе као артефакта и школе као средства за преношење културе кроз наставни план и програм који карактерише низ интердисциплинарних односа, промовишући теорију вишеструке интелигенције и кооперативног учења. Српски језик и књижевност својом структуром и садржајном сложености доприноси изградњи и развоју свих кључних компетенција и представља основу за дефинисање образовног идеала европског типа – такозваног целоживотног учења.

Предуслови за примену наставног плана и програма у XI-ом разреду

школске 2023.-2024. године

1. Концепт новог курикулума

Имајући у виду горе наведени спектар оцена, наставни план и програм српског језика и књижевности за 11 разред (3. разред гимназије) је структуриран у 5 тематских области: а) Усмена комуникација (Усмено комуницирање), б) Књижевност (предавање), в) Стил (Уређивање), г) Елементи конструкције писане комуникације (Елементи конструкције комуникације), д) Интеркултурални продори (Елементи интеркултуралности). На основу поменутог облика наставног плана и програма, структурисали смо и специфичне вештине предвиђене наставним планом и програмом за 11 разред одобрен Уредбом министра просвете, науке и омладине бр. 3252/13.02.2006:

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii sârbe în diferite situații de comunicare
2. Comprehensiunea și interpretarea textelor
3. Situarea în context a textelor studiate prin raportare la epocă sau la curente culturale / literare
4. Argumentarea orală sau în scris a unor opinii în diverse situații de comunicare
5. Identificarea elementelor specifice culturii sârbe în context multi-și intercultural

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii sârbe în diferite situații de comunicare

1.1. Aplicarea cunoștințelor de limbă în receptarea mesajelor orale și scrise

- achizițiile din clasele anterioare în domeniul limbii și vocabularului

1.2. Utilizarea achizițiilor lingvistice, cu accent pe aspectele normative

- norma literară, variante libere, registre stilistice
- variante ortoepice, variante ortografice, variante morfologice

1.3. Folosirea adecvată a strategiilor de comunicare orală în monolog și dialog

- ascultare activă, exprimarea opiniei
- conversație, dezbateri, monolog informativ și argumentativ
- prezentarea orală a rezultatului unor documentări

1.4. Utilizarea adecvată a tehnicilor de redactare

- modalități de indicare a bibliografiei, normele citării
- analiză, comentariu, sinteză, paralelă, eseu structurat și nestructurat

2. Comprehensiunea și interpretarea textelor

2.1. Utilizarea strategiilor de lectură în vederea înțelegerii adecvate a textelor studiate

- lectură-înțelegere (înțelegerea globală a textului, analiza unor elemente ce pot conduce la înțelegerea textului, anticipări)
- chei de lectură (titlu, incipit, simbol central, personaje etc.)

- texte de bază (poezie, proză), text din literatura populară, texte nonliterare (texte de doctrină, texte istorice, filozofice, științifice, eseu literar, memorii etc.) ilustrative pentru studiile de caz

2.2. Compararea viziunii despre lume, despre condiția umană sau despre artă reflectate în texte literare, nonliterare sau în alte arte

- viziune despre lume, teme și motive, concepții despre artă
- literatură și pictură (limbajul literaturii, limbajul picturii)

2.3. Interpretarea textelor studiate prin prisma propriilor valori și a propriei experiențe de lectură

- lectură critică (elevii evaluează ceea ce au citit)
- lectură creative (elevii extrapolează, caută interpretări personale, prin raportări la propria sensibilitate, experiență de viață și de lectură)

3. Situarea în context a textelor studiate prin raportare la epocă sau la curente culturale / literare

3.1. Identificarea și explicarea relațiilor dintre opera literară studiată și contextual cultural în care a apărut aceasta

- curente culturale / literare – context istoric, social-politic, evenimential; trăsături ale curentelor culturale / literare
- referate, proiecte, studii de caz, dezbateri

3.2. Dezvoltarea unei viziuni de ansamblu asupra fenomenului cultural sârb în secolul al XX-lea

- naturalismul, modernismul literar, simbolismul, impresionismul
- poezia sârbă modernă (neosimbolismul)
- avangardă, expresionismul, modernism, naturalism

3.3. Identificarea unor conexiuni între literatura sârbă și cea universală

- curente culturale / literare sârbești în context european

3.4. Utilizarea adecvată a tehnicilor de documentare și cercetare a unei teme

- fișe de lucru, materiale documentare asupra unei epoci, a unui current literar
- sinopsis privind dinamica fenomenului literar / cultural în diferite epoci
- surse de documentare (inclusiv internetul)

4. Argumentarea orală sau în scris a unor opinii în diverse situații de comunicare

4.1. Utilizarea tehnicilor și strategiilor argumentative în situații de comunicare diverse (scrise sau orale)

- dezbateri,
- eseu argumentativ

4.2. Compararea și evaluarea unor argumente diferite în vederea formulării unor judecăți proprii

- interpretări și judecăți de evaluare exprimate în critica și în istoria literară

5. Identificarea elementelor specifice culturii sârbe în context multi- și intercultural

5.1. Analiza elementelor de cultură sârbă specifice curentelor literare și compararea acestora

cu elementele de cultură română specifice aceluiași curent

- elementele privind tradițiile și obiceiurile etniei, evoluția acesteia;
- manifestări și trăsături ale culturii sârbe în textele studiate;
- modalități de reflectare a elementelor specifice de cultură și civilizație în diverse arte (dans, muzică, film, literatură, arte vizuale etc.);
- proiecte privind specificul culturii sârbe, pornind de la date prezentate în operele studiate.

5.2. Compararea elementelor comune ambelor culturi cu elemente specifice ale curentelor literare din alte literaturi

- rolul personalităților culturale actuale provenite din rândurile etniei, în context local / național;
- forme actuale de manifestare ale culturii sârbe (muzică, film, literatură, arte vizuale etc.);
- ilustrări ale tendințelor actuale ale literaturii sârbe;
- literatura sârbă din diasporă.

Препоруке у вези са календарским планирањем за школску

2023.-2024. годину.

а) Структура школске 2023.-2024. године.

- **часови:** од понедељка, 11. септембра 2023. год., до петка, 27. октобра 2023. год.;
    - **распуст:** од суботе, 28. октобра 2023. год., до недеље, 5. новембра 2023. год.;
  - **часови:** од понедељка, 6. новембра 2023. године, до петка, 22. децембра 2023.;
    - **распуст:** од суботе, 23. децембра 2023., до недеље, 7. јануара 2024.;
  - **часови:** од понедељка, 8. јануара 2024., до петка, 9. фебруара 2024., односно петка, 16. фебруара 2024., или петка, 23. фебруара 2024., у зависности од одлуке Жупанијских школских инспектората/главног града Букурешта, по потреби;
    - **распуст:** једна недеља, на одлуку Жупанијских школских инспектората/главног града Букурешта, у периоду 12. фебруар – 3. март 2024.;
  - **часови:** од понедељка, 19. фебруара 2024., односно понедељка, 26. фебруара 2024., или понедељка, 3. марта 2024., на одлуку Жупанијских школских инспектората/главног града Букурешта, по потреби, до четвртка, 26. априла 2024.;
  - **распуст:** од суботе, 27. априла 2024., до уторка, 7. маја 2024.;
  - **часови:** од среде, 8. маја 2024., до петка, 21. јуна 2024.;
  - **распуст:** од суботе, 22. јуна 2024., до недеље, 8. септембра 2024.
- за **XII разред, XIII** поподневна и ванредна настава, школска година има 34 наставне седмице часова и завршава се дана **7 јуна 2024.**;
- за **VIII разред**, школска година има 35 наставне седмице и завршава се дана **14 јуна 2024.**;
- за разреде **средње наставе — технолошки правац**, изузев разреда предвиђених код слова а), и за разреде професионалне наставе, школска година траје 37 наставних седмица и завршава се дана **28. јуна 2024.**;
- за разреде вишег образовања, трајање часова је оно одређено плановима наставе који су на снази.

За разлику од ове школске године, „Другачија школа” и „Зелена недеља” ће се одвијати у периоду 11 септембар 2023.-26. април 2024., у интервалу од по 5 узастопних радних дана, на одлуку школе, у различитим модулима.

Национални програм „Другачија школа” и Програм „Зелена седмица” одвијају се у периоду 11 септембар 2023. – 26. април 2024., у сразмеру од 5 узастопних радних дана, чије планирање је у одлуци наставне установе. Одвијање ова два програма се планира у различитим интервалима часова.

У разредима средње школе - технолошки смер и у професионалној настави у периодима одређеним програмима „Другачија школа” и „Зелена седмица” организују се активности практичне обуке који прате и циљ ових програма.

У разредима више наставе, у периодима одређеним програмима „Другачија школа” и „Зелена седмица” организују се активности практичне обуке.

с) Планирање наставе и учења за XI разред

ШКОЛСКА ГОДИНА:

НАСТАВНА ИНСТИТУЦИЈА:

ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ: ЈЕЗИЧКА КОМУНИКАЦИЈА

ПРЕДМЕТ: СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ-МАТЕРЊИ ЈЕЗИК

РАЗРЕД: XI

УЏБЕНИК ЗА XI РАЗРЕД СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ, ЂОКА МИРЈАНИЋ, СВЕТОЗАР МАРКОВ, БОРИСЛАВ КРСТИЋ, БУКУРЕШТ 1993

ПРАВОПИС СРПСКОХРВАТСКОГ ЈЕЗИКА

ПЛАНИРАЊЕ НАСТАВЕ И УЧЕЊА ЗА XI РАЗРЕД

Наставна јединица	Специфичне вештине	Садржаји	Број часова	Недеља	Напомене
	1.1.	ПОЧЕТНИ ТЕСТ	4	1	
1. Пиши као што говориш...	4. 1. 2.1.	Вук Стефановић Караџић - рад на сакупљању народних умотворина - реформатор језика и правописа Петар Петровић Његош: - Горски вјенац Бранко Радичевић: - Кад млидијах' умрети - Ђачки растанак	8 8 8	2-3 4-5 6-7	
2. Само се срцем јасно види	2.3.	Јован Јовановић Змај: - - Ђулићи - - Ђулићи увеоци Ђура Јакшић – На Липару Лаза Костић – Santa Maria della Salute	8 4 8	8-9 10 11-12	

	5.2.	Владислав Петковић Дис – Можда спава Десанка Максимовић: – Слутња – Опомена	4 8	13 14-15	
3. Природа је свуда око нас	4.2.	Војислав Илић Грм - У позну јесен Састав	12	16-18	
	1.3.	Јован Дучић: - Морска врба - Јабланови Лексичке вежбе	12	19-21	
4. Осећам и знам	1.2.	Алекса Шантић - Ми знамо судбу - Вече на шкољу	8	23-24	
	2.3.	Милан Ракић: - Долап - Наслеђе	8	25-26	
		Ђура Јакшић – Отаџбина Лексичке вежбе	8	27-28	
5. Слобода изражаја	1.4.	Милан Ракић: - На Газиместану	4	30	
		Милош Црњански - Суматра	4	31	
		Иво Андрић - Ех Ponto	12	32-34	
	2.2.	- Знакови поред пута (одломци) Лексичке вежбе	4	35	

Број часова резервисаних за професоре	4	36	
Укупан број часова		140	

У периоду 11 септембар 2023. – 26. април 2024. одвија се:

1 недеља – другачија школа

1 недеља – зелена недеља

**Препоруке у вези са обуком/развијањем и проценом
специфичних вештина укључених у школски програм на снази,
имајући у виду методичку презентацију наставне јединице**

1. Пројекат наставне јединице

Школа:

Наставник:

Предмет: Српски језик и књижевност

Разред: XI

Наставна тема: Књижевност

Наставна јединица: *Santa Maria della Salute*

Тип часа: Обрада

Циљеви:

- **Образовни** Упознавање ученика са животом и поезијом Лазе Костића . Открити и образложити најбитније уметничке чиниоце: тематику, композицију и језичко стилске и друге одлике песме.
- **Васпитни** Подстицати ученике на свестраније схватање живота и дубље разумевање вредности и смисла људског трајања: своју пролазност и трошност човек може надвладати стварањем дела трајне вредности и лепоте.
- **Функционални** Развијање међупредметних компетенција, способности аналитичког и компаративног размишљања. Неговање поштовања и заинтересованости за дела српске књижевности.

Наставне методе: текстовна, дијалогска, монолошка, метода показивања

Наставна средства: уџбеник, табла, видео материјали

Литература:

1. Српска књижевност уџбеник за XI разред, Ђока Мирјанић, Светозар Марков, Борислав Крстић, Букурешт, 1993
2. Павле Илић, Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси: методика наставе, Змај, Нови Сад, 1998.
3. *Речник књижевних термина*, Нолит, Београд (Било које издање)
4. Драгиша Живковић, *Теорија књижевности* (било које издање)
5. *Речник српског књижевног језика*, Матица српска, Нови Сад
6. *Правопис српског језика*, Матица српска, Нови Сад
7. Јован Деретић
8. <https://prezi.com/fnquveu9cign/presentation/> , <https://prezi.com/5755dc1oljhe/presentation/>

Етапе лекције	Активности наставника	Активности ученика	Метод рада	Облик рада
1. Уводни део часа 1 минут	-прозива ученике и бележи изостанке	- казују имена ђака који изостају	-разговор, -усмено	-фронтални -групни
2. Провера домаћих задатака 5 минута	- проверава и исправља домаће задатке	-читају домаће и исправљају грешке -допуњују домаћи	разговор, усмено излагање	-фронтални индивидуални
3.Провера	Пошто је ученицима	- Ученици	разговор,усмено	Фронтални

проученог градива 5 минута	најављена тема, да би их припремили за разговор о делу , наставник проверава њихова знања о песницима романтизма.	одговарају на питања. Наводе одлике романтизма и именују песнике романтизма.	излагање	Групни Индивидуални
4. Најава нове лекције 10 минута	Наставник казује о животу и раду Лазе Костића уз презентацију видео материјала	- ђаци слушају излагање наставника о песнику и гледају презентацију	- усмено излагање метода читања и рада на тексту ,метода писања, презентација	Фронтални Групни
5. Предавање нове лекције 20 минута	- Читање песме <i>Santa Maria della Salute</i> и тумачење непознатих речи. - Подела песме на целине и тумачење	- слушају објашњења о песми и учествују у тумачењу песме одговарајући на питања	разговор, усмено излагање метода читања и рада на тексту ,метода писања, презентација	Фронтални Групни Индивидуални
6. Утврђивање новог градив 5 минута	Наставник даје радне листиће	- ученици одговарају на питања	разговор, усмено излагање метода читања и рада на тексту ,метода писања, презентација	Фронтални Групни Индивидуални
7. Задавање домаћег задатка 4 минута	Наставник задаје домаћи задатак	- ученици бележе задатке	разговор, усмено излагање метода читања и рада на тексту ,метода писања, презентација	Фронтални Групни Индивидуални

2. Лик Ленке Дунђерски - мртве драге у песми *Santa Maria della Salute* Лазе Костића

Лаза Костић је један од најпознатијих представника српског књижевног романтизма и писац најљепше српске љубавне пјесме *Santa Maria della Salute*. Његова непролазна књижевна мисао и данас интригира и "заводи" велики број поштовалаца његовог лика и дела. Костић је своје књижевно стварање почео у јеку романтизма, поред Змаја, Јакшића и других врло истакнутих писаца. Па ипак, за непуних десет година стварања он је истакнут у ред највећих песника и постао најпознатији представник српског романтизма.

Написао је око 150 лирских и двадесетак епских песама, балада и романи, као и три драме. Бавио се и преводилачким радом, а најпознатији су његови преводи Шекспира. Ипак, љубитељи књижевности се увек и изнова враћају на стихове његове песме "Санта Марија дела Салуте", коју није довољно прочитати да би се схватила суштина, него је понекад потребно сазнати мотиве из којих је она заправо настала како би се дошло до суштине узвишеног осећања писца.

Настала је као искрени јецај душе због немогуће љубави. По многима најлепшу српску љубавну песму Костић је посветио Ленки Дунђерски. Ови стихови, како кажу критичари, су Лазино кајање, али и резултат најдубље интимне драме коју је Костић пролазио.

Ленку, најмлађу кћерку Лазара Дунђерског, песник Лаза Костић је упознао 1891. године. Костић је био очаран њеном лепотом и младосћу. Емоције су расле из дана у дан, бивале су све јаче. Али, као пријатељ породице Дунђерски и изнад свега частан човек, Костић је био свестан немогућности њихове везе. Песник је имао 50, а Ленка тек 20 година. Она је много година раније слушала о сиромашном песнику, упознајући се с њим путем поезије која ју је потпуно опчињила. Из те опчињености и једног немира приликом упознавања се створила љубав.

Ипак, Лаза је на све начине покушао да се "реша" мисли о тој љубави предлажући Николи Тесли да се њоме ожени, што је научник, наравно, одбио. Чак је отишао и у манастир Крушедол, али мисли о Ленки су га и даље прогониле. Тамо је почео да пише и песме о њој и тада је настала песма "Госпођици Л. Д.". Ипак, на предлог Ленкиног оца, Костић се у бегу од љубави према Ленки оженио Јулијаном Паланачком.

Само два месеца касније Ленка је преминула, а ова вест Костића је затекла у Венецији на брачном путовању. Скрхан болом, одлази у цркву Санта Марија дела Салуте, где је молећи се за њену душу почео да пише стихове, испоставиће се, најлепше љубавне песме. Пјесму "Санта Марија дела Салуте" Лаза Костић је написао 14 година после Ленкине смрти, годину пре сопственог одласка, 1910. године у Бечу.

„*Santa Maria della Salute*“ је најлепша песма Лазе Костића, његова „лабудова песма“. То је једна љубавно-елегична песма. Ова песма представља сам врх поезије на српском језику. Настала је 1909. године, годину дана пре Лазине смрти, у сам смирај песниковог живота. Песму је Костић носио дуго у себи, чак 14 година. У њој се сусрећемо са мотивом мртве драге, мотивом који се често јавља у књижевности.

Настанку ове песме претходила је интимна драма Лазе Костића. Костић се са својих педесетак година заљубио у Ленку Дунђерски, која је имала око двадесетак година и била је ћерка чувеног богаташа Лазара Дунђерског, његовог пријатеља. Љубав је била обострана, и Ленка је била заљубљена у њега. Костић је био опчињен Ленкином лепотом и младосћу, образованошћу и интелигенцијом. А Ленка је била опчињена и занесена познатим песником. Лаза Костић, схвативши да је ова љубав немогућа и неостварива и друштвено неприхватљива због разлике у годинама која је сувише велика, повлачи се и склања у манастир Крушедол. Лазар Дунђерски предлаже Костићу да се ожени богатом Сомборком Јулијаном Паланачки. Свестан да нема куд, јер не може да буде са вољеном Ленком, Лазар пристаје и 1895. године жени се Јулијаном Паланачки. Ту вест Ленка је веома тешко прихватила. Костић одлази са Јулијаном у Венецију где остаје без даха пред црквом Санта Марија дела Салуте. А Ленка

одлази у Беч и те исте године, у Бечу, умире у својој двадесет петој години. Много тога је остало нејасно у вези са Ленкином изненадном смрћу. Највероватније да је једино породица знала праву истину. Било како било, очаран венецијанском црквом и сломљен због Ленкине смрти, Костић ће годинама у себи носити ову песму, све док је није довео до савршенства и објавио је као своју лабудову, опроштајну песму. Реално гледајући, изгубили су све, и Лаза и Ленка, али је зато српска поезија добила једну од најлепших песама.

И колико год се Костић удаљавао од Ленкине смрти, она је била све присутнија у њему. Није могао да јој се отргне. Преплитање њене смрти и неостварене, а толико жељене љубави, изнедрили су песму која, као тајфун, носи све пре собом. И носи у бесмртност и Ленку и Лазу који су у њој заједно, кад већ нису могли то да буду у земаљском животу. А тако им је мало недостајало... Њена младост и његова старост нашли су се у време када је једно искључивало друго. У песнику се сукобио разум и осећајност, мозак и срце. Разум и мозак су надвладали осећајност и срце, песник се повукао, а она је умрла. „Наста смак света“. Ленка је припала „оностраном свету“. Она је мртва драга. И Костић се од обраћања Богородици окреће и обраћа мртвој драгој, љубави, жени уопште, божанској драгој. Лепоту храма поистоветио је са лепотом мртве драге. Храм и драга за Лазу – постали су једно. Схватио је свој грех према мртвој драгој – његов грех је био тај што је побегао од ње и њене љубави. И пошто је све прошло, Костић схвата да није добро поступио. Разум је победио, нема среће, стигла је трагедија као сведок да разум није био добар избор него лудост. Њена смрт изазвала је апокалипсу. Хиперболама васионских размера Костић показује снагу душевног слома који је изазвала Ленкина смрт. Ту се завршава земаљска љубав и почиње љубав у сновима, онострана љубав. Костић опева те сусрете са мртвом драгом. Она се јавља у сну, открива му суштину живота и смрти, нестајања и трајања, стварног и нестварног живота. Ти сусрети доносе милину, рајска осећања, љубав. Те сусрете разумеју само њих двоје. Снови и халуцинације постају Костићева свакодневица. Године ћутања сву бол, љубав и патњу рекле су кроз ову песму. Можда су и извриштале кроз ове стихове. Толика је њихова јачина. Општепрожимајућа. Сједињење Костићево са мртвом драгом ће доћи када дође крај живота, када се њих двоје сусретну у оном свету, то ће победити таму и ништавило, победиће „безњеницу“ и отворити врата раја. Мотив мртве драге овде се издиже изнад простора и времена који су схватљиви људском уму. Мртва драга је доживљена као божанско идеално биће. Овоземаљска драга је променљива и пролазна, а она о којој се сања, она је вечита. То је за Лазу била Ленка, о њој је сањао, са њом је сањао, она је, иако је имао Јулу крај себе, ипак била „та“ вечита. Некако се стиче утисак да лепота жене мора прећи у онострано, мора бити очишћена од овог света и тек тада постаје апсолутна. Та лепота мора ишчезнути, а самим тим онда нема срећног краја. И у овој песми је то случај. Лепа Ленка је умрла и нема срећног краја. Ни за њу, ни за Лазу. Несумњиво да је песма „Santa Maria della Salute“ много више од песме. Она је онај дубоки, искрени и болни јецај душе због немогуће љубави. Она патња која као речни вртлог врти у круг и увлачи у свој вир без шансе за спасењем. Четрнаест година „безњенице“ Лаза Костић биће у том вртлогу у којем је сањао свој живот пре Ленке, са Ленком, њену смрт, свој живот после ње и тај сусрет на оном свету с њом... Боли Лазин вапај и питање зашто му је Ленка тако касно ушла у живот... Ленка је „дивота“, „благо“, „златна воћка“ и он се болно пита зашто му није „сазрела пре“, јер он је већ стар, на дну живота...

И тако је Лаза, у храму пред којим се нашао, видео свети знак и вертикалу преко које ће успоставити везу са божанским, небеским, духовним. У том храму је још један храм, Ленкин храм... Подигнут на успоменама и сећањима. Ова два храма имају заједничку лепоту и дивљење. А лепота је кобна, судбински је предодређена за несрећу. И јасно је да је лепа Ленка била несрећна.

Овом песмом Лаза Костић се помирио и са небом и са земљом, а његова Ленка, његова мртва драга, колико год је била песникова највећа радост, у исто време је била и његова највећа лична трагедија. Јер, има ли ишта тужније него када изгубите неког кога безусловно и безрезервно волите, више и од свог живота?

Позната је чињеница да је песник био заљубљен у Ленку Дунђерски, кћерку Лазе Дунђерског, његовог великог пријатеља. Иако лепа и отмена Ленка била скоро тридесет година млађа од Костића и она је гајила осећања према песнику. Привукла ју је Лазина озбиљна и зрела личност, његово образовање, елоквентност, господствен и отмен став, свестраност и лепота, али и позиција славног и познатог песника.

Без обзира што је љубав била обострана, она се никада није остварила. Претдрасуде о годинама и љубљви, учиниле су Костића несигурним и скептичним, а Ленку дубоко несрећном. На крају он се оженио Јулом Паланачком, богатом удовицом, а Ленка се исте године разболела и преминула.

Скрхан тугом, разочараношћу и песимизмом, Лаза Костић схвата да је изгубио особу коју је искрено волео. Убрзо након тога, Костић одлази у Венецију и посећује чувену цркву Госпе од Спаса. У њој ће доживети прочишћење, кајање, оживеће успомену на вољену Ленку, а њену лепоту и грациозност упоредиће са отменошћу и вредношћу цркве.

Задивљеност црквеним здањем, кајање због некадашњег осуђивање њене изградње и осећање туге и бола била је полазна мотивација за настанак песме *Santa Maria della Salute*.

Главна тема у песми *Santa Maria della Salute* је туга и кајање због неостварене љубави, а помешана са дивљењем лепоти цркве. Ако у обзир узмемо шири контекст за настанак ове песме, тема ће се проширити и на песникову осећања, размишљања и сањарења, то јест потенцијалном остваривању љубави, па макар у машти.

У песми доминирају неколико значајних мотива. Пошто је читава песма посвећена љубави и она заправо слави љубав, па чак и ову неостварену, главни мотив је мотив љубави. Он се реализује кроз препреке, осећања и недоумице лирског субјекта и мртве драге.

У песми се појављује и мотив мртве драге, који је посебно био карактеристичан за епоху српског романтизма. Односи се на вољену драгу, чија је смрт дубоко пореметила лирског субјекта и са којом се он тешко мири.

Значајан је и мотив туге и безнађа, највише присутан кроз осећања лирског субјекта. То је мотив који између осталог од прве до последње строфе прати песму.

Због лакшег разумевања и анализе, песму *Santa Maria della Salute*, можемо поделити на неколико целина:

Тренутак у цркви и занесеност лепотом грађевине

Лирски субјект скрхан болом, налази се у велелепној и знаменитој грађевини – цркви Госпе од Спаса. У неким песмама које је раније написао, Лаза Костић је осуђивао подизање ове цркве, то јест жалио је за боровима, који су према неким подацима за њену изградњу сечени из далматинских шума и одношени у Италију. Сада, у тренутку очаја и безнађа, погођен смрћу вољење драге, он одаје почаст, поштовање и дивљење овој грађевини.

О оваквом расположењу сазнање се из прве и друге строфе у којима се субјект обраћа цркви, то јест Богородици, речима: „Опрости, мајко света, опрости”. У стиховима, изражава кајање што је начинио такву увреду тим мишљењем. Сада схвата да је боље да далматински борови почивају у таквој грађевини, да вековима трају и сене својом лепотом, него да су их људи користили за огрев или изградњу бродова.

У трећој и четвртој строфи, лирски субјект разочаран и песимистичан, открив да његов грех није само то што је худео изградњу цркве, већ је много већи. Кроз стихове нам се открива да је у питању сан који никада није остварен, нада која се угасила и бол која је све већа. Ипак, туга лежи у сопственим одлукама, за које нам лирски субјект каже: *Све је то с ове главе, с луде*. Дакле, проблем није у другима, већ у њему самом.

Привиђење вољене мртве драге у тренутку безнађа

У наставку песме, све од пете до девете строфе, лирски субјект, скрхан тугом, животним поразима и изневереним очекивањима, доживљава потпуни емоционални преокрет појавом његове вољене драге.

Стихови: *Тад моја вила преда ме грану/ лепше је овај не виде вид*, говоре о тренутку појаве дуго ишчекивање љубави. Њена лепота је невиђења, непојмива и досад непозната виду лирског субјекта. Она његовом мраку доноси светлост, песму, лечи ране. Дакле, моћи идеалне драгемдолазе у први план. Оне се са деловања индивидуалног шире на колективно, те тако њен поглед може да отопи лед читаве васионе.

Надаће у песми, сусрет с мртвом драгом праћен је и питањима, која лирски субјект сам себи поставља, а тичу се несигурности, преиспитивања и унижавања себе да би вредности вољене још више дошле до изражаја. Песник је просто у неверици – у његов јадан и очајан живот дошла је највећа светлост.

У седмој строфи, кроз стихове: *Зар мени старом, на дну живота/ та златна вођка што сад тек зре?*, провлачи се једна од најзначајнијих препрека, због којих се љубав ово двоје заљубљених никад није остварила – разлика у годинама.

Можда и најлепши стихови песме, по којима је свакако препознатљива: *Две се у мени побиише силе/ мозак и срце, памет и сласт*, указују на дилему, нерешиви проблем и потпуну збрку у глави лирског субјекта. На једној страни мозак и памет, говоре да је он стар за њу и да од љубави треба одустати, док са друге стране срце и сласт говоре да је пут до среће трновит, али да се може остварити.

У глави лирског субјекта превласт су преузели мозак и памет, те је то значило одрицање од љубави и бекство.

Међутим у деветој строфи кроз стихове: *Памет ме стегну, ја срце стисну/ утекох мудро од среће, луд/ утекох од ње – а она свисну*, примећујемо да је лирски субјект свестан своје грешке и да се каје. Такође, сазнајемо да је његова највећа казна управо смрт вољене драге.

Појава мртве драге у сну

У десетој строфи вољена мртва драга, појављује се у сну лирског субјекта, а то је последица непрестаног размишљања и носталгије коју он осећа. Тек сада, када ју је сасвим изгубио, њему се отварају видици, мењају погледи и ставови; схвата суштину живота и неминовност смрти.

У осталим стиховима долази до сусрета са драгом и идиличним тренуцима који се нису остварили на јави. Занимљива је тринаеста строфа у којој су песме које лирски субјект ствара, поистовећење са децом, коју он и његова драга никада нису имали. То су песме о љубави, сведочанства њихових састанака и тајни; и оне као такве постају њихова интима и вечито их вежу.

Остварење космичке љубави

Песма *Santa Maria della Salute*, завршава се и на композицијском и на тематском-мотивском плану веома специфично. Наиме, спој четрнаесте и петнаесте строфе у једну, прати сједињење лирског субјекта и мртве драге у оностраном животу, што потврђују стихови: *У рај, у рај, у њезин загрљај!*. Дакле, љубав је надвладала све предрасуде, препреке, разлике, те је уследио тренутак среће и екстазе, а њихова космичка љубав, на неки начин је замена за земаљску, мону неостварену.

Све добија једну нову, ширу и нестварну димензију: *Све ће се жеље ту да пробуде/
душине жице све да прогуде/ задивићемо светске колуте/ богове силне, камоли људе/
звездама ћемо померит путе/ сунцима засут сељенске студе/ да у све куте зоре заруде/ да
од милине дуси полуде.*

У прецизнијем одређивању песме, ову песму бисмо могли означити као љубавну, због доминантног емоционалног набоја, али и као елегију(туга, бол, мртва драга). Ипак, можемо је посматрати и као својеврсну молитву, упућену Богородици или као химну, ако у обзир узмемо космичко спајање лирског субјекта и мртве драге.

Препоруке о отвореним образовним ресурсима

Провера степена стечених компетенција

Почетни тест за XI разред

2023.– 2024. година

Српски језик и књижевност

*Сви субјекти су обавезни. *Даје се десет бодова из старта. *Време за израду теста је два сата.

СУБЈЕКАТ I

(30 поена)

Даје се текст:

Ђулићи – Јован Јовановић Змај

[...]

"Пола срце, пола камен-

То сам био ја;

Пола студен, пола пламен

Крвца моја сва.

Ти си камен научила

Љубит, горети,

А срцу ми даде крила,

Срце одлети.

Одлетело небу, рају,

Богу, светлости,

Вечној зори, вечном мају,

Вечној радости.

Да избере двома нама

Кутак убави,

Мирно место међ звездама

Нашој љубави.

Још се моли богу тамо,

Благ да опрости,

Што ћу љубит тебе само

Целе вечности."

1. Опиши својим речима шта је изражено у горњим стиховима. 6 поена
2. Опиши која осећања си приметио у горњој песми. Образложи! 8 поена
3. Које стилске фигуре имамо у горњим стиховима? Дај пример. 5 поена
4. Објасни значење речи ђул. 4 поена
5. Шта ти се највише свидело из горњих стихова? Образложи. 7 поена

СУБЈЕКАТ II

(30 поена)

Напиши састав на тему „Споменари” имајући у виду следећа упутства:

1. Садржина и стил морају бити адекватни змишљеној ситуацији.	4 поена
2. Користите формулације и остале особине конвенције за ову врсту комуникације.	6 поена
3. Јасно и кохерентно изнесите садржину.	8 поена
4. Логично представите идеје и оригиналност мисли.	7 поена
5. Поштујте норме правилног изражавања.	5 поена

СУБЈЕКАТ III (30 поена)

Напишите општи приказ о делу и животу Милоша Црњанског.

1. Опиши живот Милоша Црњанског.	6 поена
2. Прикажи дело Милоша Црњанског.	8 поена
3. Изнесите главну тему романа Сеобе.	6 поена
4. Прикажите лик Вука Исаковича.	7 поена
5. Опиши везу Црњанског са Темишваром.	3 поена

БОДОВАЊЕ

СУБЈЕКАТ I (30 поена)

1. Правилан опис слика изражен у горњим стиховима.	3 поена
Правилно тумачење песме	3 поена
2. Опис осећања из горње песме.	4 поена
Образложење осећања из песме	4 поена
3. Тачно навођење стилских фигура.	5 поена
4. Исправно објашњење речи ђул.	4 поена
5. Тумачење осећања која буди ова песма.	
Оригиналност аргумената	4 поена
Кохерентно изношење садржине	3 поена

СУБЈЕКАТ II (30 поена)

1. Поштовање правила у писању састава.	4 поена
Адекватност садржине замишљене ситуације.	2 поена
Адекватност стила.	2 поена
2. Правилно коришћење формулације и остале особине конвенције за ову врсту комуникације.	6 поена
Правилно коришћена формулација.	3 поена
Коришћење осталих особина конвенције.	3 поена
3. Јасно и кохерентно изношење садржине.	8 поена
Јасно изношење садржине	4 поена
Кохерентно изношење садржине.	4 поена
4. Логично представљање идеја и оригиналност мисли.	7 поена
Логично представљање идеја.	3 поена
Оригиналност мисли.	4 поена
5. Поштовање норме правилног изражавања.	5 поена
Правилно изражавање.	4 поена
Коришћење стилских фигура.	1 поен

СУБЈЕКАТ III

(30 поена)

1. Тачан опис живота Милоша Црњанског.	6 поена
2. Тачан опис дела Милоша Црњанског.	8 поена
3. Тачно изношење главне теме романа Сеобе.	6 поена
4. Исправно приказивање лика Вука Исаковича.	7 поена
5. Описивање везе Црњанског и Темишвара.	3 поена

Ovaj test obrađuje jednu pesmu Zbirke – Đulići, Jovana Jovanovića Zmaja, *Život i delo našeg velikana, Miloša Crnjanskog* i sastav na zadatu temu, koji prate proveru znanja stečenih u X-om razred.

Модел активности

Načini provere stečenih znanja mogu biti različiti i raznovrsni, tradicionalni ili moderni, duži ili kraći a druge primere moderne evaluacije kod učenika možete naći i ulaskom na sledeće linkove:

<https://view.genial.ly/5eb98d24b618f00d9953d230/horizontal-infographic-review-chika-ova-zma>

https://www.youtube.com/watch?v=m_Oont7WOCK

<https://quizizz.com/admin/quiz/6384eb39831461001e106e85/barok-prosvetiteljstvo-klasicizam-i-romantizam>

<https://quizizz.com/admin/quiz/5eaed0006bb039001b8214eb/knjizevnost>

Библиографија

Светозар Марков, Даница Шароњев, Дара Пауљевић, Јованка Шољмошан, *Српски Матерњи језик и књижевност*, Крепускул, Плојешт, 2006.

Павле Илић, Српски језик и књижевност у наставној теорији и пракси: методика наставе, Змај, Нови Сад, 1998.

Речник књижевних термина, Нолит, Београд (Било које издање)

Драгиша Живковић, *Теорија књижевности* (било које издање)

Речник српског књижевног језика, Матица српска, Нови Сад

Правопис српског језика, Матица српска, Нови Сад

Јован Деретић

http://programe.ise.ro/Portals/1/Curriculum/Progr_Lic/LC/MAT/Limba%20si%20literatura%20sarb_a_clasa%20a%20IX-a.pdf

Тим аутора

Prof. Novaković Vera   Liceul Tehnologic Clisura Dunării, Moldova Nouă

Prof. Stancov Daliborca   Liceul Teoretic Dositei Obradovici, Timișoara